

PRVI SRPSKI USTANAK

Ukratko o Prvom srpskom ustanku

Prvi srpski ustanak je bio ustanak Srba u Smederevskom sandzaku (Beogradskom pašaluku) protiv Turaka, u periodu od 15. februara 1804. godine do 7. oktobra 1813. godine. Ustanici predvođeni Karađorđem su uspeli da u značajnom vremenskom intervalu oslobode pašaluk. Ovaj ustanak je prethodio Drugom srpskom ustanku 1815. godine, koji je na kraju doveo do stvaranja Kneževine Srbije.

Grb srpskih ustanika

RAZLOZI ZA USTANAK

Glavni razlog za „podizanje“ ustanka je bilo nezadovoljstvo građana u Beogradskom pašaluku. Dahije su preuzele vlast i ukinuli povlastice iz 1793. i 1794. godine. Sami su ubirali poreze i druge dažbine, sudili i presuđivali po svojoj volji. U narodu su ključali bes i nezadovoljstvo, a mnogi građani su uveliko počeli da se pripremaju za ustanak

„sirotinja raja
globa davati ne
može, ni trpiti
turskoga
zuluma.“

ALEKSA NENADOVIĆ I ILIJA BIRČANIN

Na sastanku koji je održan 1803. godine, sastalo se 12 knezova. Među njima su se isticali Aleksa Nenadović i Ilija Birčanin. Odlučeno je da se za 8. meseci podigne ustanak.

Aleksa je iste godine uputio pismo austrijskom komandantu u Zemunu, majoru Mitezeru, u kome je konstatovano da će najverovatnije doći do oružanog sukoba između dahija i Srba.

Sasvim slučajno, Aleksino pismo je dospelo u ruke jedog od dahija, koji je odmah shvatio ozbiljnost situacije. Odmah je odlučeno da se Aleksa Nenadović i Ilija Birčanin bogube.

Ilija Birčanin

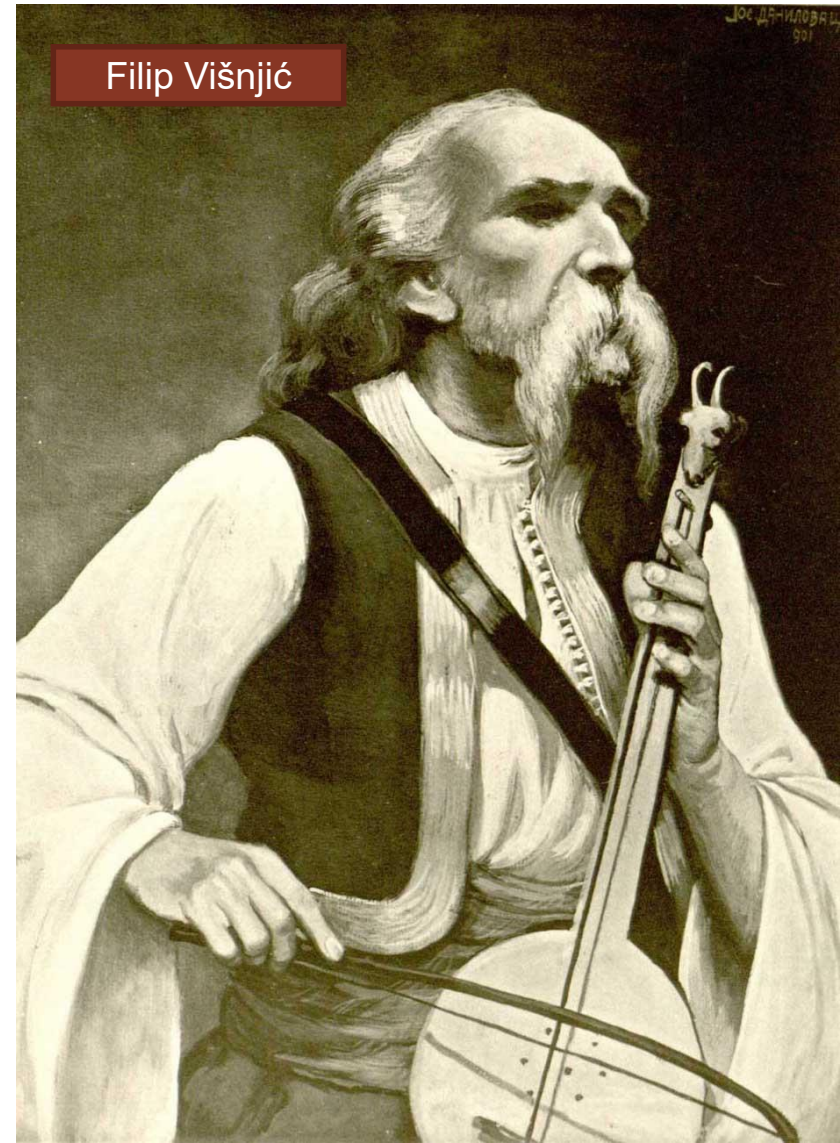
Aleksa Nenadović

POČETAK BUNE PROTIV DAHIJA

„Poći ćemo iz našega grada
Kroz našije sedamn'est nahija,
Isjeć' ćemo sve Srpske knezove,
Sve knezove, Srpske poglavice,;
I kmetove, što su za potrebe,
I popove Srpske učitelje,
Samo ludu decu ostaviti,
Ludu decu od sedam godina,
Pak će ona prava biti raja,
I dobro će Turke poslužiti.“

Filip Višnjić „Početak bune protiv dahija“

Filip Višnjić

SEČA KNEZOVA – POVOD USTANKA

Seča knezova je pokušaj dahija da spreče ustanak. Dahije su najpre pogubile Aleksu Nenadovića i Iliju Birčanina, a nakon par dana još sedamnaest kneževa i starešina. Ovaj događaj koji je trajao oko 6 dana, u narodu je poznat pod nazivom seča knezova. Tačan broj pogubljenih se ne može utvrditi, ali se veruje da ih je bilo na stotine. Međutim seča knezova nije smirila Srbe, već je samo ubrzala „podizanje“ ustanka.

PODIZANJE USTANKA

U Orašcu, 14. februara, 1804. godine donesena je odluka da se podigne ustanak. Za vođu ustanka je izabran Đorđe Petrović – Karađorđe.

„Ja oću svakoga onoga ko se i u najmanjoj izdaji uhvati da ubijem, da objesim, da mučim i još koješta“ (Krađorđevo pravdanje da ne bude izabran zavođu stanka)

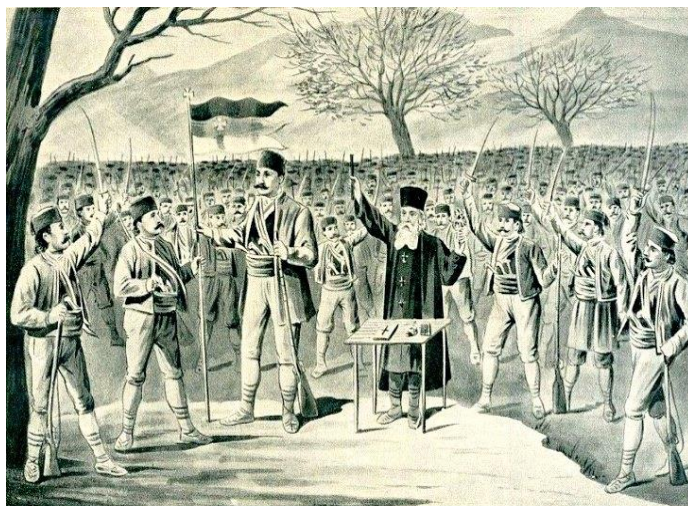
Đorđe Petrović - Karađorđe

IZBOR VOŽDA

Postoji više verzija o tome kako je odabran vožd. Vuk Karadžić je rekao da je Karađorđe bio treći izbor po redu.

Prvi je bio hajduk Stanoje. Drugi izbor je bio oraški knez i trgovac, Teodosije Maričević, koji je odlučno odbio da bude vođa ustanka.

Stanoje Glavaš

TOK USTANKA...

Otpočinje paljenje hanova i
proterivanje Turaka

Poslata su pisma po Šumadiji i
Pomoravlju da se krene u borbu

Četvrtog dana ustanka,
Karađorđe šalje oštija pisma sa
pozivom na ustanak

Kubure iz Prvog srpskog
ustanka

PRVO VOŽDOVO PISMO

„Pozdravljam tebe Mojsilo
Ranitoviću i pozdravljam
tebe Petre Karo i
pozdravljam tebe Andrija
Prijančeviću iz Trešnjevica
da skupite ljude koliko god
možete više i bolje. Došao
Alil-aga iz Užica s
tristapedeset Turaka. Sali-
agi u Rudnik u pomoć,
došao Pljakić iz Karanovca
sa stopedeset arnauta. No
skupite ljudi koliko može
što pre i dovedite na
Jasenicu te čuvajte da ne
dođu Turci amo...”

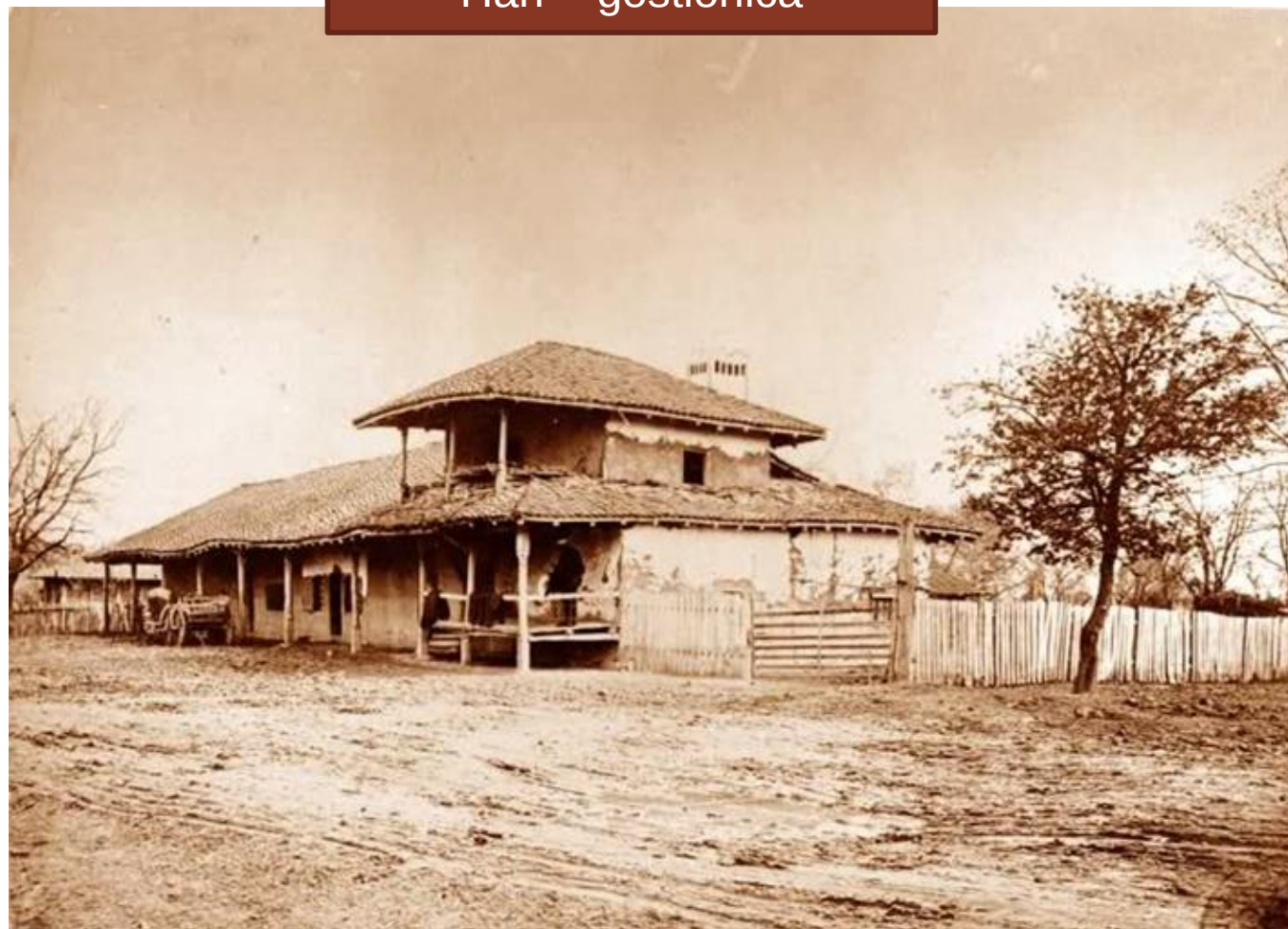

PRVA MIROTVORAČKA PONUDA

Dahije šalju prvu
mirotvoračku
ponudu
Karađorđu – 500
kesa novca da
smiri narod

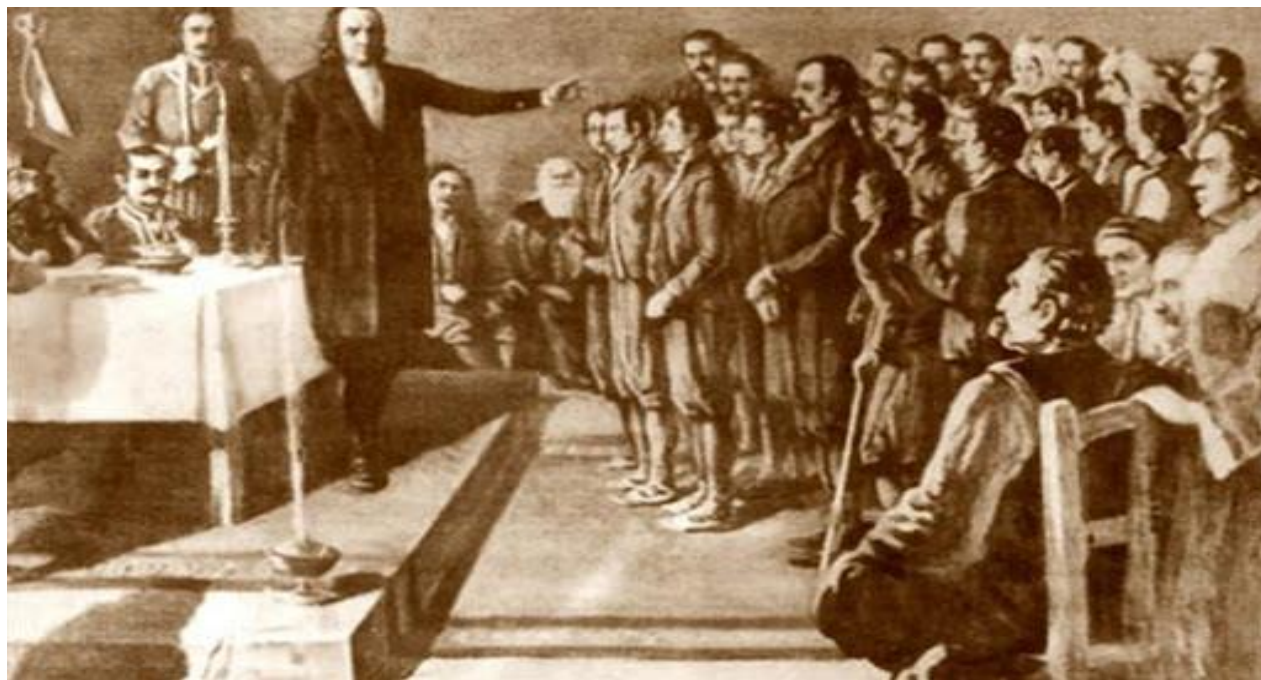
Karađorđe je
pristao na mir, ali
pod uslovom da u
selima ne bude
hanova i subaša,
da prestanu sa
zulumima (nasilje,
teror, bezakonje,
tiranija) i da sve to
garantuje
Austrijski dvor

Han = gostionica

SKUPŠTINA U OSTRUŽNICI

Od 6 do 15. maja je sazvan prvi sastanak srpskih svih nahijskih i ustaničkih starešina i narodnih prvaka beogradskog pašaluka, od kada je počeo Prvi srpski ustanak.

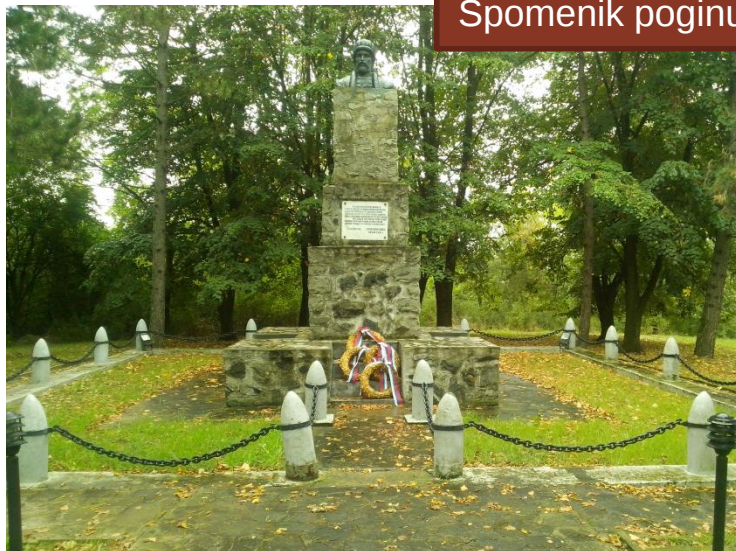

Krađorđev pečat

Na ovoj skupštini se, pored dogovora o tome šta će se izneti pred dahijske izaslanike u pregovorima o miru u Zemunu, razgovaralo i o daljem razvoju ustanka, organizaciji nove vlasti, nabavci municije itd

BITKA NA IVANKOVCU

Spomenik poginulima u bici na Ivankovcu

Srpska pobjeda na Ivankovcu predstavlja najvažniji događaj u 1805. godini kao "drugoj godini srpskog vojevanja na dahije", po izrazu Vuka. Šire gledano, to je najvažniji događaj u celom periodu od skoro dve i po godine, odnosno od izbornog skupa u Orašcu i najvećeg uspeha celog ustanka, Mišarske bitke avgusta 1806. godine.

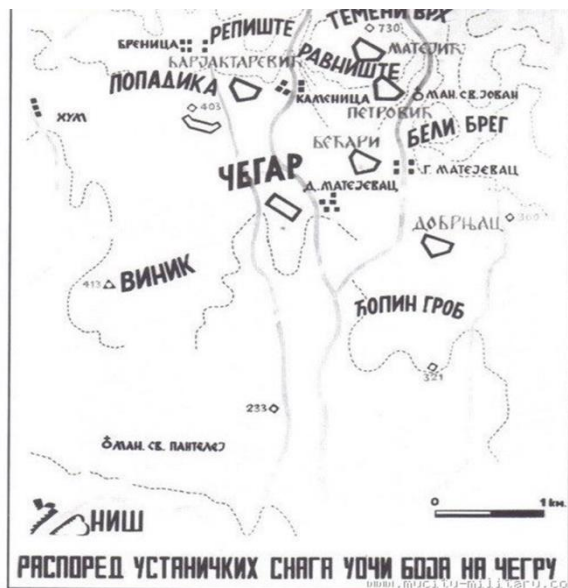

U bici na Ivankovcu su se sukobile srpska i turska vojska. Turska vojska je brojila oko 15.000 vojnika, dok je srpska vojska imala između 6.000 i 7.000 vojnika.

Tursku je predvodio Hafis-paša, dok je srpska vojska pobedila pod vođstvom Karađorđa, Milenka Stojkovića

BOJ NA MIŠARU

Boj na brdu Mišar vođen je između srpske ustaničke vojske pod komandom Karađorđa i turske vojske kod Šapca od 13. avgusta do 15. avgusta 1806. Ova bitka je jedna od najvećih pobeda srpskih ustanika za vreme Prvog srpskog ustanka.

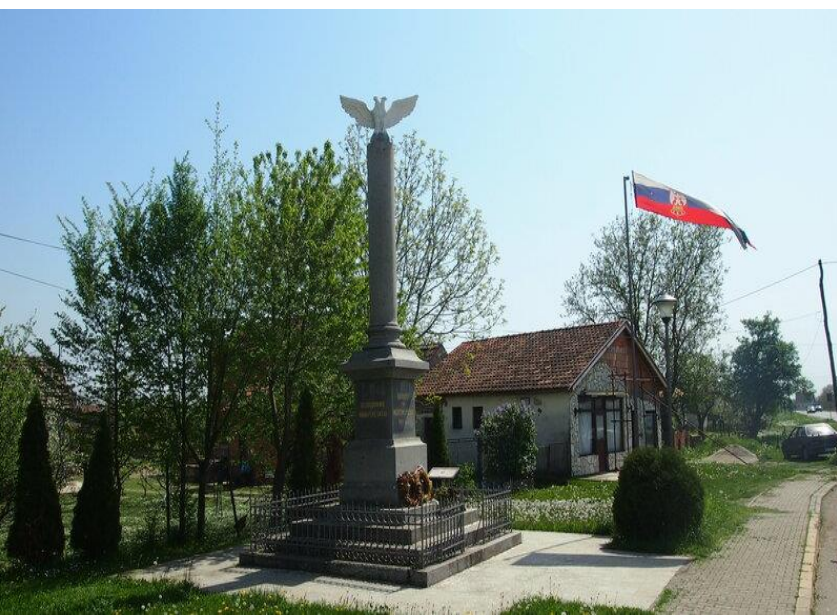
U boju na brdu Mišar sukobile su se srpska i turska vojska. Turska vojska je brojala čak 40.000 vojnika, dok je srpska vojska imala samo 9.000 vojnika. Iako dosta slabija, srpska vojska je i u ovoj bici odnela pobjedu.

TAKTIKA SRPSKE VOJSKE (boj na Mišaru)

9. avgusta ustanici su počeli da podižu šanac između Save i Jelenačke šume. Na gradobranu je bilo postavljeno debelo i zašiljeno kolje, a ispred njega duboke „kurjačke jame“, u kojima je takođe bilo pobodeno zašiljeno kolje.

13. avgusta Karađorđe je na ogradu postavio strelce u dva reda, a iza njih u dva reda borce koji će zamjenjivati prve dok oni pune puške.

U svakom uglu šanca je postavio po jedan top, a konjicu je sakrio u šumi. Kad je turska konjica natrčala na zaravan ispred šanca, konji su počeli da se preturaju i da padaju zapleteni u prepreke od divlje loze. Tada su srpski strelci iz šanca otvorili vatru.

SLOM PRVOG SRPSKOG USTANKA

Početak jula 1813. godine krenuše tri turske vojske u napad na Srbiju, od Vidina, Niša i sa Drine. Položaj Srba bio je težak, bez ijednog prijatelja, oskudni s municijom, zavađeni među sobom, oni su klonuli već i pre početka borbe. Sam Karađorđe nije više bio onaj stari. U leto 1813. godine on se razboleo od tifusa i u najtežim danima, kada je njegovo prisustvo bilo potrebno da podigne moral Srbima, on je ležao u Topoli i malaksavao sve više i više, i fizički i moralno.

Turci su napredovali dosta brzo, naročito sa istoka i zapada. Sporije se kretala niška vojska. Karađorđe se obraća Austriji i nudi joj gradove, ali ona nije voljna da mu pritekne u pomoć. Austrija je čak i volela da Srbi propadnu kako bi se uverili da im savez sa Rusima nije doneo ništa dobro. Turci bez većih napora slomiše otpor na Ravnju i Zasavici i udariše na Šabac. U opsadi Negotina gine hajduk Veljko Petrović. Karađorđe 21. septembra 1813. godine napušta zemlju i odlazi u Zemun, a odatle u manastir Fenek. Za Karađorđem i ostale znatnije vojvode, sem Miloša Obrenovića napuštaju Srbiju.

Dana 6. oktobra 1813. godine u Carigrad stiže glas da je vojska ponovo zauzela Beograd, Šabac i Smederevo. Tri dana po tri puta pucali su topovi u Carigradu i na Bosforu u slavu tog događaja.

HAJDUK VELJKO PETROVIĆ

Veljko Petrović je rođen u selu Lenovcu, kod Zaječara, u bogatoj porodici Petra Petrovića. U mladosti je Veljko Petrović bio čoban i sluga. Sa svoje 22 godine, kao mladić je reagovao kada su dva Turčina napala njegovu sestru. Na mah ih je ubio i odmah se odmetnuo u hajduke.

Od 1803. godine bio je hajduk u četi Stanoja Glavaša, da bi zatim prišao starešini Smederevske nahije, vojvodi Dušanu Vulićeviću Đuši.

Od 1804. učestvovao je u Ustanku u četi sa Glavašem, a posle sa Dušanom i Vujicom Vulićevićem. Svojevoljnost Veljkova je uticala na to da u vremena ratna ne bude poslušan ni Vujici, a potom ni Karađorđu.

Veliki bojevi oko Negotina počeli su u leto 1813. godine. Veljko prodire do Vidina, pa potom kod Bukovča tuče manje turske jedinice, ali se ubrzo odnos snaga menja. Turci su počeli da opsedaju Negotin pojačanjima koje im je poslao turski paša iz Vlaške. Veljko je utvrdio Negotin, napravio šanac, digao kule i sačekao Turke. Najviša kula u kojoj je sedeo Veljko je nazvana "Baba Finka".

Ponestala je i municija, pa se hajduk Veljko seti i naredi da se sakupe po Negotinu kalajne stvari, i da se rastope u puščana zrna, a u topove je naređivao da se samo stavljaju taliri.

Dan i noć je obilazio šančeve, hrabrio svoje vojnike i popravljao ruševine od turskih topova.

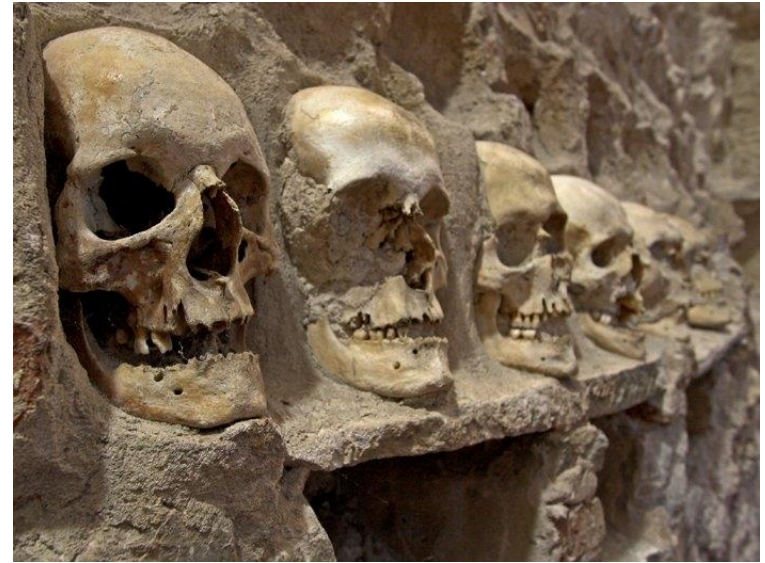
Jedno jutro, posle dvadesetak dana odbrane, oko 20. jula, kad je naređivao opravke na malom šancu, pogodi ga topovsko đule kroz sred pleća. Jedva je mogao da izgovori samo: „Drži!“. Pao je mrtav na zemlju. Njegov brat Milutin ga je uveče zakopao kod negotinske crkve.

Hajduk
Veljko Petrović

ĆELE – KULA

Ćele-kula predstavlja spomenik iz Prvog srpskog ustanka koji je u znak odmazde tadašnja turska vlast u Srbiji izgradila od lobanja, poginulih srpskih ratnika, predvođenih Stevanom Sindelićem, u bici na Čegru. Procenjuje se da je u bici na Čegru, koja se odigrala 31. maja 1809. godine, poginulo oko 6.000 turskih ratnika. Ukupni gubici na strani Srba se procenjuju na oko 4.000 ljudi. Kako bi opravdao toliki gubitak svojih trupa i opijen pobedom, niški Huršid-paša naređuje da se kože sa glava poginulih Srba oderu, napune slamom i pamukom i zatim pošalju u Carigrad, kako bi pokazao na koji način se treba postupati sa pobunjenom rajom. Za svaku donetu glavu, Huršid-paša je poklanjao po 25 groša. Kako bi jednom za svagda zaplašio Srbe, Huršid-paša naređuje da se na istočnoj strani Niša u znak opomene sazida kula od kamena i da se u njene zidove uzidaju preostale lobanje poginulih.

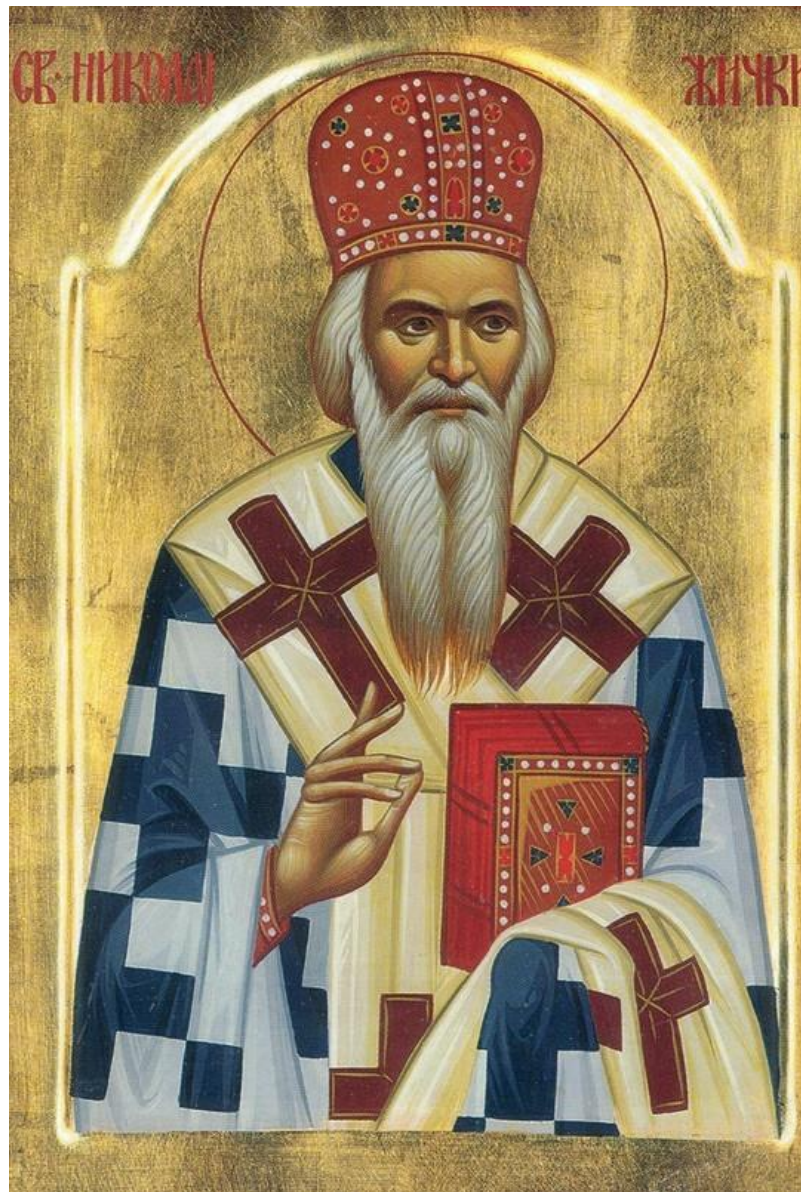
SV. VLADIKA NIKOLAJ O KARAĐORĐU

"Karađorđe je bio dobar i veran sin Srpske pravoslavne crkve", piše naš istoričar dr Stranjaković. Još na početku Ustanka ruski car Aleksandar I poslao mu je sablju sa natpisom: "braniocu pravoslavne vere i otečestva". Kad god bi ustao izjutra, Karađorđe se Bogu molio.

Uvek je govorio "ako Bog da i Bože pomози ". Postio je sve poste, i male i velike, i u njegovoj kući post je strogo održavan. Čak i o njegovoj slavi sv. Klimentu, koji spada uz božićni post, 25 novembra po starom kalendaru. Bili gosti ili ne bili, moralo se postiti. U šančevima pred borbu, po Voždovoj zapovesti, sveštenici su vršili molitve, a posle borbe blagodarenje Bogu.

Jednom svom vojvodi pisao je Karađorđe "da sveštenici svuda čine molitve i bdenija na umolenije Boga da nas ukrepi protiv dušmana, da bi s Božijom pomoći pobedili i satrli".

SV. VLADIKA NIKOLAJ

Karađorđe je bio takav – veliki čovek. Njega je prožimala i zanosila samo jedna velika ideja – oslobođenje srpskog naroda. Tom idejom on je živeo i disao; o njenom ostvarenju je mislio dan i noć, na njoj je radio do poslednjeg daha i izdaha.

Sve ostalo bilo je za njega neznatno i sporedno. Ruskom poslaniku Pauličiju jasno je on izrekao svoju ideologiju.

"Upamtite dobro, rekao je Vožd, da ja ništa drugo ne želim nego da vidim svoju otadžbinu potpuno i za uvek oslobođenu od turskog jarma; tada ću se odreći svega i ponovo – vratiti svome plugu".

Živeo je skromno. Prosto seljački. Hranio se seljački, odevao se seljački.

Karađorđe je bio strog ali pravičan. Kad je njegov rođeni brat pogazio zakon i poštenje, on ga je dao obesiti. Kad su neki srpski ratnici po osvojenju Beograda stali ubijati i pljačkati Turke, Karađorđe je izdao strogu naredbu da se s tim prestane. Posle toga dva Srbina budu uhvaćena na delu pljačke, i Karađorđe zapovedi da se oba odmah obese.

Godine 1804. Srbi pobede Turke na Rudniku, tvrđavi čuvenog zlotvora Sali age, zvanog "Rudnički bik". Uplašene zarobljenike turske Karađorđe ohrabri obećanjem, da im se ništa rđavo neće dogoditi, a oni neka slobodno rade i trguju kao i pre. "Žene i decu pobijenih Turaka i onih koji su pobjegli nije dao zlostavljati već je naredio, da se isprate za Užice i Čačak", koji su još bili pod turskom vlašću.

HVALANA

PAŽNJI !!!

Josipović

Dunja-VIII7